

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.70.26>

УДК: 347.78

ДЕЯКІ ВИДИ ТВОРІВ, РОЗМІЩЕНИХ В ІНТЕРНЕТІ, ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ОХОРОНИ УКРАЇНСЬКИМ АВТОРСЬКИМ ПРАВОМ ПОРІВНЯНО З ЗАКОНОДАВСТВОМ США

Коваленко І. А.

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри приватного та публічного права

Київського Національного університету

технологій та дизайну

ORCID. ID: 0000-0001-7595-777X

ilchenkoin@ukr.net

Коваленко І. А. Деякі види творів, розміщених в інтернеті, та особливості їх охорони українським авторським правом порівняно з законодавством США.

У статті розглянуто особливості захисту від плагіату творів розміщених в Інтернеті та особливості їх охорони українським авторським правом порівняно з законодавством США.

Проаналізовано співвідношення особливостей комп'ютерної програми як об'єкта охорони авторського права. Адже, програма похідна від алгоритму та є у певному сенсі, його еквівалентом. Це означає, що деякі основні риси алгоритмів властиві і програмам. Також програму можна розглянуто в якості засобу реалізації алгоритму, і як такої, що характеризується певними відмінними рисами, з яких для цілей дослідження програми як об'єкта авторсько-правової охорони можна виділити таку: на відміну від алгоритму, що являє собою послідовність логіко-математичних операцій перетворення інформації, програма містить послідовність команд, що описують процес реалізації алгоритму і забезпечують керування цим процесом. Об'єктивною формою вираження програми є її запис формалізованою мовою однотипних комп'ютерів.

Визначено, що захист комп'ютерних програм авторсько-правовими нормами, складає велику теоретичну і практичну цікавість як найбільш простий та економічний.

Охарактеризовано юрисдикційну та неюрисдикційну форми захисту патентного права, з'ясовані основні способи захисту права інтелектуальної власності. Акцентовано увагу на судовій забороні як способі захисту права інтелектуальної власності, проаналізовано міжнародний індекс прав власності, зокрема рівень захисту прав інтелектуальної власності в Україні та в США. Встановлено факт низького показника захисту прав інтелектуальної власності в нашій державі порівняно з європейськими країнами. Виділено основні проблемні питання захисту права інтелектуальної власності в Україні. Наголошено на необхідності адаптації національного законодавства до правової системи Європейського союзу. Існує цілий ряд міжнародних договорів, що регулюють відносини в сфері інтелектуальної власності на міжнародному рівні. Євроінтеграційний курс України свідчить про її бажання адаптувати свою правову систему до європейських стандартів, а тому, укладаючи Угоду про асоціацію з ЄС, Україна взяла на себе зобов'язання гармонізувати своє законодавство у сфері інтелектуальної власності з європейським законодавством. Наведено положення ряду європейських нормативно-правових актів, які регламентують питання захисту права інтелектуальної власності. Проблематика збору доказової бази щодо порушення права інтелектуальної власності лишається відкритим питанням як національну судову практику з цього питання. Необхідно створення спеціалізованого судового органу, який би розглядав справи про порушення прав інтелектуальної власності, зокрема і в мережі Інтернет. Необхідно посилювати юридичну відповідальність за порушення у сфері інтелектуальної власності, зокрема щодо розповсюдження піратської продукції.

Ключові слова: право інтелектуальної власності, юридична відповідальність, плагіат, твори, авторське право, мережа Інтернет.

Kovalenko I. A. Some types of works posted on the internet, and the peculiarities of their protection by ukrainian copyright compared to US law.

The article deals with the peculiarities of protection against plagiarism of works posted on the Internet and the peculiarities of their protection by Ukrainian copyright compared with US legislation.

The ratio of features of the computer program as an object of copyright protection is analyzed. After all, the program derived from the algorithm and is in a sense, its equivalent. This means that some basic features of algorithms are inherent in programs. The program can also be considered as a means of implementing an algorithm, and as such, characterized by certain distinct features from which for the purposes of the program research as an object of copyright protection can be distinguished: unlike the algorithm, which is a sequence of logical-mathematical Transformation operations, the program contains a sequence of commands that describe the process of implementing an algorithm and provide control of this process. The objective form of expression of the program is its recording formalized language of simultaneous computers.

It is determined that the protection of computer programs by copyright norms, is a great theoretical and practical curiosity as the simplest and economical.

The jurisdictional and non-legal forms of protection of patent law are characterized, the main ways of protecting intellectual property rights are clarified. The emphasis on the judicial prohibition as a way of protecting intellectual property rights is analyzed by the international index of property rights, in particular the level of protection of intellectual property rights in Ukraine and in the United States. The fact of a low indicator of protection of intellectual property rights in our country is established compared to European countries. The main issues of protection of intellectual property rights in Ukraine are highlighted. It is emphasized the need to adapt national legislation to the legal system of the European Union. There are a number of international treaties regulating intellectual property relations at the international level. The European integration course of Ukraine indicates its desire to adapt their legal system to European standards, and therefore, concluding an Association Agreement with the EU, Ukraine has undertaken to harmonize its intellectual property legislation with European legislation. The provisions of a number of European legal acts regulating the issue of protecting intellectual property rights are given. Problems of collecting evidence base for violation of intellectual property rights remains open issues as a national judicial practice on this issue. It is necessary to create a specialized judiciary that would consider cases of violation of intellectual property rights, including on the Internet. It is necessary to enhance legal responsibility for violations in the field of intellectual property, in particular regarding the distribution of pirate products.

Key words: intellectual property right, legal liability, plagiarism, works, copyright, Internet network.

Постановка проблеми. Своєї власності людині завжди замало. Як говорить народна мудрість «своє добре, а чужого хочеться». Не є виключенням й інтелектуальна власність людини, а для шахраїв та інтелектуальних злодіїв це взагалі ласий шматок. Адже в сучасному світі з таким рівнем розвитку комп'ютерних технологій найпростіше запозичити чужі винаходи, твори чи просто думки з всесвітньої мережі Інтернет. Та хоч і не досконале Вітчизняне законодавство в сфері охорони розміщених в Інтернеті творів все ж деякі особливості є.

Наприклад, літературні твори всіх видів є типовими об'єктами охорони авторського права будь-якої країни. До цієї категорії творів зазвичай відносять книги, брошури, статті та інші письмові твори.

Даючи визначення терміну “літературні твори”, американський Акт зазначає, що це твори, “виражені у словах, цифрах або інших словесних або цифрових символах чи знаках, незважаючи на природу матеріальних об'єктів, як то книги, періодичні видання, рукописи, фонограми, плівка, касети, диски, перфокарти, в яких вони втілені”.

Український же Закон, хоча і не містить визначення літературних творів, конкретизує, що це можуть бути твори “белетристичного, публіцистичного, наукового, технічного або іншого характеру”.

Стан опрацювання проблеми. Вивченню окремих аспектів проблем авторського права та піратства у всесвітній мережі Інтернет присвячені праці таких відомих вітчизняних науковців як: Кузнецова Н.С., Підпригора О. А., Луць В.В., Коссак В.М., Бошицький Ю.Л., Кохановська О.В., Ієвіня О.В., Дмитришин В.С., Гладка О.В. Водночас треба визнати, що науковці не здійснили комплексного висвітлення правових наслідків укладення правочинів особами із вадами волі, у зв'язку чим комплексне теоретичне дослідження даного питання в українській правозастосовній практиці і досі залишається актуальним.

Мета статті полягає в окресленні особливостей захисту від плагіату творів розміщених в Інтернеті та особливостей їх охорони українським авторським правом порівняно з законодавством США.

Із зазначеної мети дослідження окреслюється таке завдання, як підготовка пропозицій щодо вдосконалення законодавства і практики його застосування з цих питань.

Виклад основного матеріалу. Право інтелектуальної власності доцільно визначити як суб'єктивне, непорушне, гарантоване державою право особи володіти, користуватися та розпоряджатися об'єктом, що є результатом інтелектуальної діяльності, вимагати недопущення порушень такого права з боку інших осіб, а також охорони та захисту об'єкта від неправомірних посягань. Право інтелектуальної власності потребує захисту з боку держави від неправомірних посягань. На нашу думку, захист права інтелектуальної власності слід розглядати як систему заходів правового та організаційного характеру, спрямованих на створення належних умов для вільного володіння, використання та розпорядженням об'єктом, що є результатом інтелектуальної діяльності особи. Особливої актуальності це питання набуває під час бурхливого розвитку інформаційно-телекомунікаційних технологій, що дає не лише змогу вільно, безперешкодно та на свій розсуд використовувати різний контент, але й зловживати таким правом в напрямку порушень інтелектуальної власності особи.

На даний час, більшість матеріалів, доступних через Інтернет, є саме літературними творами. Повідомлення електронної пошти, рекламна та довідкова література, каталоги, словники, тексти, розміщені на різних сайтах, послання, що розповсюджуються через списки розсилки – все це літературні твори в розумінні авторського права.

Доречно звернути увагу і на комп'ютерні програми. Це вони управляють як самими комп'ютерами, так і потоками інформації між ними, об'єднуючи їх в інформаційні мережі. Саме комп'ютерні програми уможливають пошук і ознайомлення з матеріалами, розміщеними в Інтернеті, та “перекладають” всі інші твори, що передаються Інтернетом, з мови комп'ютерів на мову, зрозумілу людині, і навпаки. До того ж, вони самі передаються Інтернетом у великій кількості і як самостійні твори, і як частини складених творів. Ось ця легкість миттєвого розповсюдження комп'ютерних програм у глобальних масштабах і складає основну загрозу, яку несе авторам програм та їх правонаступникам Інтернет, і у порівнянні з якою загроза їх правам з боку лазерних дисків мізерна.

Американський Акт визначає термін “комп'ютерна програма” як “набір тверджень чи інструкцій для використання безпосередньо або опосередковано у комп'ютері з метою отримання певної мети”.

Український же Закон містить більш докладне визначення, згідно з яким поняття “комп'ютерна програма” означає “набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи у будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером, які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату” та “охоплює як операційну систему, так і прикладну програму, виражені у вихідному або об'єктивному кодах” [1].

Слід зазначити дві особливості комп'ютерної програми як об'єкта охорони авторського права. По-перше, програма похідна від алгоритму, а по-друге, вона є, у певному сенсі, його еквівалентом. Це означає, що деякі основні риси алгоритмів властиві і програмам. У той же час програму можна розглядати в якості засобу реалізації алгоритму, і як така вона характеризується певними відмінними рисами, з яких для цілей дослідження програми як об'єкта авторсько-правової охорони можна виділити таку: на відміну від алгоритму, що являє собою послідовність логіко-математичних операцій перетворення інформації, програма містить послідовність команд, що описують процес реалізації алгоритму і забезпечують керування цим процесом. Об'єктивною формою вираження програми є її запис формалізованою мовою однотипних комп'ютерів [2, с. 216].

Саме це вираження і є об'єктом охорони авторського права. Ідеї ж, покладені в основу комп'ютерної програми, навіть виражені в ній та описані нею, авторським правом не охороняються. Їх захист є прерогативою іншої галузі права інтелектуальної власності – патентного права.

Отже, оскільки комп'ютерній програмі властиві якості об'єкта охорони як авторського, так і патентного права, то програмне забезпечення можливо захищати за нормами обох галузей. Спроби ж охороняти комп'ютерні програми, використовуючи методи лише однієї галузі, базуючись на властивостях, характерних для об'єктів її охорони, залишає програми незахищеними з точки зору інших властивостей, характерних для об'єктів охорони іншої галузі [3, с. 97].

Не применшуючи переваг патентної охорони, слід визнати, що захист комп'ютерних програм авторсько-правовими нормами як найбільш простий та економічний, безсумнівно, складає велику теоретичну і практичну цікавість.

Опоненти авторсько-правової охорони комп'ютерних програм виходять із того, що твори охороняються авторським правом лише за умови, якщо вони доставляють естетичне задоволення, чого не

можна сказати про комп'ютерну програму, що створюється з однією метою - керувати послідовністю операцій комп'ютера. Тому вони не вважають за можливе використовувати норми авторського права для захисту комп'ютерних програм. Але багато науковців в області авторського права взагалі відхиляють вимогу естетичних якостей як умови забезпечення авторсько-правового захисту. Закони про авторське право забезпечують інтереси авторів творів незалежно від їх жанру, форми, достоїнства або цілі створення, і тому немає ніяких підстав обумовлювати охорону програмного забезпечення його призначенням.

Ще одним принциповим питанням для захисту комп'ютерних програм нормами авторського права є питання їхньої оригінальності. Супротивники авторсько-правової охорони комп'ютерних програм стверджують, що автор при розробці програми усього лише виконує у певній послідовності ряд логічних операцій, оскільки програма по своїй природі абстрактна. На їхню думку, програмісти неминуче приходять до одної і тої ж програми при рішенні однієї і тієї ж задачі. Доводи ж прихильників авторсько-правової охорони комп'ютерних програм ґрунтуються на тому, що кожний автор використовує свій власний метод програмування. Цей метод виявляється у виборі оригінального рішення або в комбінації і сполученні елементів, що дозволяють по-різному підійти до поставленої задачі. Ідентичність блок-схем не обов'язково призводить до ідентичності програм. Вони відрізняються одна від іншої в залежності від майстерності і фахової компетентності авторів [4, с. 82].

Більше того, суть даної проблеми полягає не просто в тому, щоб довести оригінальність комп'ютерної програми, а також у тому, щоб з'ясувати, де саме закладена ця оригінальність. Вона не суперечить технічному характеру програми і не обов'язково виявляється в блок-схемі, що можна порівняти зі сценарієм кінофільму: гарний або поганий фільм буде знятий по даному сценарію, залежить від таланту і професіоналізму режисера. Так і використання однієї і тієї ж блок-схеми не призводить автоматично до розробки однієї і тієї ж програми. Оригінальність може полягати в будь-якому з елементів комп'ютерної програми, і тільки спеціаліст спроможний визначити, у чому саме [5, с. 28].

Отже, як ми бачимо, авторське право навіть в сучасному його вигляді здатне досить вдало впоратися з новим для нього завданням – охороною комп'ютерних програм. Не випадково тому погляди вчених і практиків звернулися до його інститутів при пошуках придатних методів цієї охорони.

В умовах програмного буму та можливості миттєвого розповсюдження “піратських” копій програм мережею Інтернет, яка не визнає державних кордонів, більш привабливим, без сумніву, є той механізм захисту, який не потребує виконання значних формальностей і часу на експертизу. У цьому розумінні метод захисту комп'ютерних програм на основі авторського права, яке не знає процедури перевірки і практично не вимагає виконання будь-яких формальностей, є найбільш ефективним. Встановлення ж авторсько-правової охорони на національному рівні автоматично включає міжнародну охорону програми, що забезпечується міжнародними конвенціями в області авторського права і розповсюджує цю охорону на майже всі країни світу.

Після літературних творів, фотографії та інші нерухливі зображення на екрані комп'ютера (карти, схеми, діаграми тощо) несуть найбільше серед творів, які передаються Інтернетом, інформаційне навантаження.

Зображення на екрані є частиною комп'ютерної програми і охороняється разом із всією програмою, також – зображення може бути цифровою фотографією і охороняється як звичайна фотографія або являє собою результат переведення в цифрову форму (сканування) звичайної фотографії, іншого двомірного (картини, малюнку) або тримірного (скульптури, будівлі) твору і, при відповідності критерію оригінальності, охороняється як похідний від них твір [6, с. 101].

Музичні твори, як з текстом, так і без, традиційно охороняються авторським правом. Від поняття “музичний твір” слід відрізнити поняття “фонограма”. Остання також є результатом творчої праці, але вторинним, результатом фіксації у матеріальній формі виконання першого. Права на музичний твір належать його автору, на виконання – виконавцю, а на фонограму – її виробнику.

Український Закон, наслідуючи положення Конвенції про захист інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм 1971 р., яка під фонограмою розуміє “виключно звуковий запис звуків”, визначає фонограму як “звукозапис на відповідному носії (магнітній стрічці чи магнітному диску, грамофонній платівці, компакт-диску тощо) виконання або будь-яких звуків, крім звуків у формі запису, що входить до аудіовізуального твору”.

Американський Акт уточнює, що це можуть бути “серії музикальних, голосових або інших звуків, але не включаючи звуки, які супроводжують кінофільм чи інший аудіовізуальний твір”.

Отже, фонограма може бути звуковим записом не лише музичних, а і інших – усних, драматичних, музично-драматичних, хореографічних – творів, а також практично всіх звуків, які можливо записати.

Висновки. Необхідно якомога скоріше адаптувати національне законодавство до правової системи Європейського союзу. Адже, все більше музичних творів та фонограм з'являється в Інтернеті. І якщо трансляції музичних творів у живому виконанні ще обмежуються поодинокими випадками, то розповсюдження цих творів за допомогою Інтернету у вигляді фонограм, записаних у таких цифрових форматах, як MIDI та MP3, є вже пересічним явищем. Популярність розповсюдження фонограм через Інтернет пояснюється відсутністю потреби при такій формі розповсюдження в їх традиційних примірниках – носіях звукозапису, це - платівки, касети, компакт-диски тощо, які значно ускладнюють процес доставки фонограм слухачам та збільшують вартість користування ними [7, с. 44].

З появою кінематографу авторське право включило до кола об'єктів своєї охорони кінофільми, до яких по мірі розвитку техніки приєдналися інші аудіовізуальні твори.

Під «аудіовізуальним твором» звичайно розуміють твір, який складається із серії пов'язаних між собою зображень із звуковим супроводом чи без нього, призначених для відображення виключно за допомогою певних технічних засобів. До аудіовізуальних творів відносять кінематографічні твори, а також твори, «виражені способом, аналогічним кінематографії».

В якості прикладу творів, що відносяться до даної категорії, український Закон згадує «кінофільми, телефільми, відеофільми, діафільми, слайд-фільми тощо, які можуть бути ігровими, анімаційними (мультиплікаційними), неігровими чи іншими».

Американський же Акт зазначає, що аудіовізуальні твори за своєю природою мають бути призначені для показу за допомогою «машин чи пристроїв таких як проектор або електронного обладнання, ... незважаючи на природу матеріальних об'єктів, як то плівки чи касети, в яких вони втілені». Виходячи з цього положення, авторське право США відносить до аудіовізуальних творів кіно- та відеофільми, телепередачі, а також відеоігри.

Аудіовізуальні твори, особливо закріплені в цифровій або іншій електронній формі, а саме відео-конференції, рекламні ролики, відео-кліпи та мультфільми вже зустрічаються в Інтернеті у великій кількості. І вони користуються попитом у деяких зацікавлених осіб.

Тож, поки що «своє» маємо охороняти за законодавством яке є, хоча сучасне авторське право, на жаль, не дає однозначної і досконалої відповіді - що ж являють собою поодинокі види вищеописаних творів? Але існує цілий ряд міжнародних договорів, що регулюють відносини в сфері інтелектуальної власності на міжнародному рівні. Євроінтеграційний курс України свідчить про її бажання адаптувати свою правову систему до європейських стандартів, а тому, укладаючи Угоду про асоціацію з ЄС, Україна взяла на себе зобов'язання гармонізувати своє законодавство у сфері інтелектуальної власності з європейським законодавством.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV
2. Пічурова З. Систематизація теоретичних положень та наукових поглядів на економічний зміст інтелектуальної власності. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2013. Вип. 24. С. 215–219.
3. Доріс Лонг, Патриція Рей, Жаров В. та ін. Захист прав інтелектуальної власності: норми міжнародного і національного законодавства та їх правозастосування : *практичний посібник*. Київ : «К.І.С.», 2007. 448 с.
4. Юлдашев О. Міжнародне приватне право: теоретичні та прикладні аспекти. Київ : МАУП, 2004. 576 с.
5. Гришко І. Ю., Уткіна М. С. Проблеми захисту прав інтелектуальної власності в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. Випуск 4 (33), 2020. С. 26-30.
6. Харитонова О. І. Правовідносини інтелектуальної власності, що виникають внаслідок створення результатів творчої діяльності (концептуальні засади). О. : Фенікс, 2011. 346 с.
7. Харитонова О. І., Харитонов Є. О., Ківалова Т. С., Дмитришин В. С., Кулініч О. О. Право інтелектуальної власності. Підр. 2019. 544 с.